

content of this concept in different types of agricultural cooperatives. In this paper a comparative analysis of the legal categories of "agricultural service cooperative member" and "member cooperative agricultural production." Defined the essential features of each of these events in the legal sense.

The conclusion of non-compliance of legal definitions members of agricultural service cooperatives and agricultural production base features inherent legal phenomenon "member cooperative" as defined in the Law of Ukraine "On Cooperation". These circumstances call the urgent need to improve normative legal terminology, fixed in the current legislation of Ukraine.

Also, according to the author, based on the specifics of the phenomena studied, co-reaper of them, for the purpose of legal specification can be supplemented by individual characteristics, depending on the specific forms of cooperation, which is determined by the nature and characteristics of the organization and implementation.

Developed and proposed conclusions on improving legislation aimed at regulating cooperative relations.

Keywords: *cooperation, agricultural service cooperatives, agricultural production cooperative, a member of the cooperative, signs*

УДК 338.43(477)

РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Г. А. ХАРЧЕНКО, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
e-mail: khanya@ukr.net

В. В. ХАРЧЕНКО, кандидат економічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
e-mail: VKharchenko@nubip.edu.ua

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню розвитку кооперації, визначенню переваг функціонування кооперативів. Виявлено, що організаційно-правовою формою кооперації в сільському господарстві є сільсько-господарські кооперативи. Проаналізовано основні причини, що стримують становлення кооперативів, зокрема відсутність їх стратегічних напрямів розвитку. Систематизовано основні напрями розвитку кооперації з урахуванням інноваційних тенденцій розвитку сільськогосподарського виробництва. Визначено сутність та значення кооперації в Україні.*

Досліджено динаміку розвитку сільськогосподарських кооперативів в аграрному секторі України у 2002–2015 роках. У процесі дослідження було використано методи: діалектичний – пізнання сутності та особливостей сільськогосподарських кооперативів; бібліографічний – вивчення наукових праць, присвячених даній проблематиці; системного узагальнення – оцінка сучасного стану розвитку кооперативного руху в Україні; порівняння та графічний – дослідження сучасних тенденцій розвитку сільськогосподарських кооперативів. Зроблено висновок, що сільськогосподарська кооперація є основою для подальшого інноваційного розвитку аграрного виробництва, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та створенню сприятливих умов для вирощування й збуту вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ключові слова: *кооперація, кооператив, обслуговуючий кооператив, виробничий кооператив, сільськогосподарське виробництво*

Актуальність. Важливим напрямом розбудови аграрного сектору економіки є розвиток сільськогосподарської кооперації товаровиробників, яка набула широкого практичного застосування в економічно розвинених країнах, оскільки використовується для подолання труднощів та обмежених можливостей дрібних форм господарювання в сільській місцевості. Сільськогосподарський кооператив – одна з розповсюджених у світі форм ведення підприємницької діяльності в сільському господарстві. Малі та середні сільськогосподарські підприємства мають проблеми зі збутом продукції та її якісною переробкою, неспроможні запроваджувати інновації в аграрне виробництво. Недостатньо також технічних засобів для надання транспортних послуг, обробітку ґрунту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині є значна кількість наукових публікацій щодо змісту та переваг сільськогосподарської кооперації, серед яких найбільш відомі праці В. П. Горьового, В. В. Зіновчука [2], Л. В. Молдован, В. В. Гончаренка, М. Й. Маліка [4]. Проте ряд питань, що стосуються розвитку сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі, потребують додаткових досліджень.

Мета дослідження – аналіз розвитку кооперації в Україні, визначення чинників, що стримують становлення сільськогосподарських кооперативів та напрямів розвитку кооперації з урахуванням інноваційних тенденцій розвитку сільськогосподарського виробництва.

Матеріали і методи дослідження. У процесі дослідження було використано методи: діалектичний – задля пізнання сутності та особливостей сільськогосподарських кооперативів; бібліографічний та системного узагальнення – з метою оцінки сучасного стану розвитку кооперативного руху в Україні; порівняння та графічний – задля дослідження сучасних тенденцій розвитку сільськогосподарських кооперативів.

Результати дослідження та їх обговорення. Організаційно-правовою формою кооперації в сільському господарстві є сільськогоспо-

дарські кооперативи. Відповідно до Закону України «По сільськогосподарську кооперацію», сільськогосподарський кооператив – юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування [6]. Залежно від мети створення, засновників, свободи прийняття рішень членами кооперативу, розрізняють виробничий та обслуговуючий сільськогосподарський кооператив.

Зауважимо, що необхідність функціонування вітчизняних виробничих кооперативів пов'язана з необхідністю концентрації земельних ділянок для одержання ефекту від створення умов для раціонального використання земельних угідь, застосування інноваційних технологій, вирішення питання щодо працевлаштування на селі та збереження сільських територій. Зазначимо, що за останні 12 років кількість сільськогосподарських виробничих кооперативів мала стійку тенденцію до зниження (рис. 1). На сьогодні вона становить 1,6 % від усіх господарюючих суб'єктів у сільському господарстві.

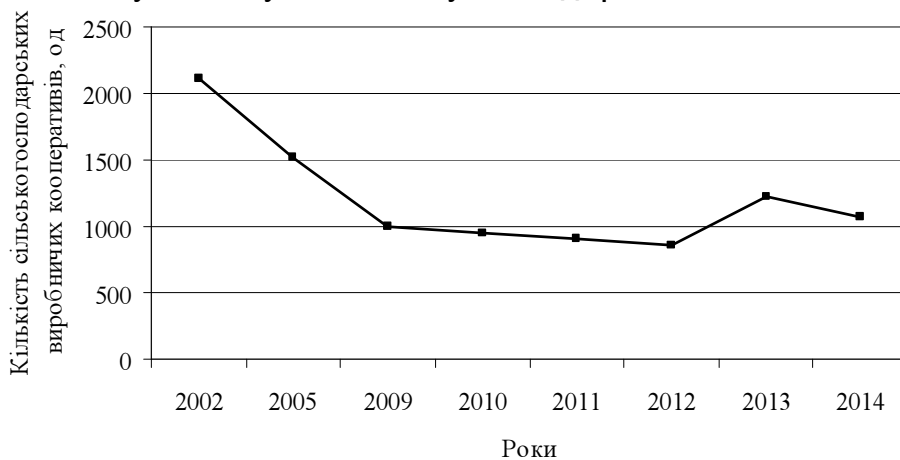

Рис. 1. Динаміка кількості сільськогосподарських виробничих кооперативів України у 2002–2014 роках*

*Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України.

За інформацією Держкомстату, кількість зареєстрованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, станом на 1 січня 2015 року, становила 1022 одиниці, із них діючих – 613 кооперативів (табл. 1).

Варто погодитися з думкою вчених, що кооперація дає змогу своїм учасникам: забезпечити конкурентоспроможність та інноваційність своєї продукції чи послуг; більшою мірою використовувати досягнення науково-технічного прогресу, сучасних технологій; підвищити рівень доходів за рахунок ефективної діяльності та усунення зайвих посередників;

сформувати активну поведінкову позицію своїх учасників, які, будучи власниками засобів виробництва й виробленої продукції (послуг), мають значну можливість для самоорганізації та участі в управлінні господарською діяльністю.

1. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК) станом на 1 січня 2015 року*

Напрямок діяльності СОК	Кількість СОК, одиниць		за видами діяльності, одиниць									
			переробні		заготівель-нозбутові		постачальницькі		інші		багатофункціональні	
	зареєстр.	діючі	зареєстр.	діючі	зареєстр.	діючі	зареєстр.	діючі	зареєстр.	діючі	зареєстр.	діючі
З обробітку землі та збирання врожаю	246	147	9	7	14	11	4	3	39	24	180	102
Молочарські	288	179	9	2	159	94	4	3	14	5	102	75
М'ясні	30	16	3	0	9	5	0	0	6	3	12	8
Плодоовочеві	102	66	2	0	43	23	8	5	10	5	39	33
Зернові	47	34	7	5	12	5	1	1	3	1	24	22
Інші	309	171	11	8	27	17	6	2	108	76	157	68
Всього	1022	613	41	22	264	155	23	14	180	114	514	308

*Джерело: <http://minagro.gov.ua/ministry?nid=15751>

Але нині, на жаль, все ще залишаються недостатньо дієвими організаційні, економічні та управлінські складові механізми щодо діяльності сільськогосподарської кооперації. Вітчизняні науковці зазначають: "Відсутність довіри у суспільстві, політична нестабільність, несприятливі для дрібних товаровиробників, для кооперації політика й законодавство, нерозуміння суті та значення кооперації, відсутність знань і досвіду як у селян, так і в органів влади, недоступність ресурсів для кооперативів та їхніх членів є ...суттєвими бар'єрами на шляху розвитку кооперації на селі" [5, с. 8].

Так, до основних факторів, що гальмують розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні, можна віднести: відсутність стратегічних напрямів розвитку сільськогосподарських кооперативів на макро- та мікрорівні; недосконалу податкову систему України щодо забезпечення сприятливого податкового середовища для дрібних сільгоспвиробників, які хотіли б отримати синергетичний ефект від групових дій [1; 7; 8]; недостатню кількість фахівців кооперативного профілю в сільському господарстві; відсутність централізованого збору, опрацювання та узагальнення статистичної бази даних щодо обсягів діяльності СК та їх

фінансових результатів [2]; недостатню кількість реалізованих між народних проектів щодо розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; неправильне розуміння сутності, місії та переваг сільськогосподарської кооперації; низький рівень кооперативної грамотності сільського населення та популяризації кооперативної ідеї через засоби масової інформації; низький рівень ініціативності серед суб'єктів малого аграрного бізнесу та відсутність навичок управління кооперативами.

Варто відзначити, що ефективне управління вітчизняними кооперативами потребує використання якісного інформаційного забезпечення, яке полягає у використанні сучасних інформаційних технологій, які дають змогу складати відомості про господарські процеси, залучені ресурси і ступінь ефективності їх використання, що містяться в даних обліку, звітності та матеріалах аналізу.

Розширення сфери діяльності вітчизняних кооперативів, посилення конкуренції призводять до збільшення числа варіантів господарських рішень, ускладнюючи проблему їх вибору. У цих умовах, необхідний пошук нових підходів до інформаційного забезпечення управління складним багатогалузевим кооперативним господарством, на основі вдосконалення методології обліку й економічного аналізу, різних сторін діяльності кооперативних організацій та інтерпретації результатів аналізу різних видів інформації для посилення економічного обґрунтування ухвалених управлінських рішень.

Висновки і перспективи. Сільськогосподарська кооперація є основою для подальшого інноваційного розвитку аграрного виробництва та відіграє важливу роль у зміцненні економічного й виробничого потенціалу сільського господарства, що, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств і створенню сприятливих умов для вирощування та збуту агропродовольчої продукції.

Список літератури

1. Горбонос Ф. В. Кооперація: методологічні і методичні основи / В. Ф. Горбонос. – Львів: Львівський державний аграрний університет, 2003. – 264 с.
2. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
3. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект : монографія / П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
4. Карпенко О. Гальма для кооперації [Електронний ресурс] / Асоціація фермерів та приватних власників України : Новини: Корисні статті. – Режим доступу : http://farmer.co.ua/news/?id=&action=view&f_no=156
5. Малік М. Й. Оцінка перспектив розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / М. Й. Малік, Р. Я. Корінець // Економіка АПК . – 2012. – № 7. – С. 3–8.
6. Про сільськогосподарську кооперацію: закон України від 18.12.2011 № 469/97-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // zakon.rada.gov.ua
7. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agroua.net/economics/documents/category-97/doc-110/>

8. Томич І. Розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів – магістральний шлях для АПК України [Електронний ресурс] / І. Томич. – Режим доступу : <http://agroconf.org>

References

1. Horbonos, F. V. (2003). Kooperatsiya: metodolohichni i metodychni osnovy / V. F. Horbonos. – Lviv: Lvivskiy derzhavnyi ahraryni universytet, 264.
2. Zinovchuk, V. V. (2001). Orhanizatsiini osnovy silskohospodarskoho kooperatyvu. 2-ge vyd., dop. i pererob. / V. V. Zinovchuk. – K.: Lohos, 380.
3. Innovatsiyana diyal'nist' v agrarniy sferi: instytucional'nyi aspekt: monografiya (2010) / [P. T. Sabluk, O. G. Shpykuljak, L. I. Kurylo ta in.]. – K.: NNC IAE, 706.
4. Karpenko, O. Halma dlya kooperatsiyi [Elektronnyi resurs] / Asotsiatsiya fermeriv ta pryvatnykh vlasnykiv Ukrainy: Novyny: Korysni statti. – Rezhym dostupu: http://farmer.co.ua/news/?id=&action=view&f_no=156.
5. Malik, M. I. (2012). Otsinka perspektyv rozvytku silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv / M. I. Malik, R. Ia. Korinets // Ekonomika APK, 7, 3–8.
6. Pro silskohospodarsku kooperatsiyu: zakon Ukrainy vid 18.12.2011 № 469/97-vr [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: // zakon.rada.gov.ua.
7. Silskohospodarski obsluhovuyuchi kooperatyvy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.agroua.net/economics/documents/category-97/doc-110/>.
8. Tomych, I. Rozvytok silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv – magistralnyi shlyakh dlya APK Ukrainy / I. Tomych [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://agroconf.org>.

РОЛЬ КООПЕРАЦИИ В РАЗВИТИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

Г. А. Харченко,
В. В. Харченко

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию развития кооперации, определению преимуществ функционирования кооперативов. Проанализированы основные причины, сдерживающие становление сельскохозяйственных кооперативов, в том числе отсутствие стратегических направлений развития отечественных сельскохозяйственных кооперативов. Систематизированы основные направления развития кооперации с учетом инновационных тенденций развития сельскохозяйственного производства. Определена сущность и значение кооперации в Украине.*

Исследована динамика развития сельскохозяйственных кооперативов в аграрном секторе Украины в 2002–2015 годах. Сделан вывод, что сельскохозяйственная кооперация является основой для дальнейшего инновационного развития аграрного производства. Она способствует повышению конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий и созданию благоприятных условий для выращивания и сбыта отечественной агропродовольственной продукции на внутреннем и внешнем рынках.

***Ключевые слова:** кооперация, кооператив, обслуживающий кооператив, производственный кооператив, сельскохозяйств-*

стевенное производство

ROLE OF COOPERATION IN DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION BASED ON INNOVATION

G. A. Kharchenko,
V. V. Kharchenko

Abstract. *The article investigates the development of cooperation and determination of the benefits of functioning the cooperatives. Analysis of the main reasons hindering the establishment of agricultural cooperatives, including the lack of strategic directions of development of the domestic agricultural cooperatives was done. Systematized the main directions of development of cooperation based on innovative trends in the development of agricultural production. Essence and importance of cooperation in Ukraine was determined.*

The dynamics of the development of agricultural cooperatives in the agricultural sector of Ukraine in 2002–2015 years was studied. It was concluded that agricultural cooperation is the basis for further innovative development of agricultural production, improves the competitiveness of agricultural enterprises and to create favorable conditions for the cultivation and sale of domestic agri-food products on the domestic and foreign markets.

Keywords: *cooperation, cooperative, service cooperative, production cooperative, agricultural production*

УДК 336.22

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙ З НАДАННЯ ПОВОРОТНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Н. Г. ЦАРУК, кандидат економічних наук, доцент
ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут"
e-mail: nata011074@mail.ru

Анотація. *Розглянуто проблему можливості ухилення від оподаткування окремих доходів платників податку на прибуток та платників податку з доходів фізичних осіб через використання механізму поворотних фінансових допомог. Дослідження базувалося на загальнонаукових методах та на аналізі норм податкового й цивільного законодавства з висвітленням порядку бухгалтерського обліку операцій з надання поворотної фінансової допомоги.*

© Н. Г. Царук, 2016